

αντιμετώπιση της σχολικής διαρροής

ΔΙΑΚΡΑΤΙΚΗ ΑΝΑΦΟΡΑ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: ΓΑΒΡΙΛΙΑΔΗ ΓΚΟΛΦΥ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΑΛΙΜΗΣΗΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ

Education and Culture DG

Lifelong Learning Programme

This project has been funded with support from the European Commission.

This material reflects the views only of the author, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Edited by Pixel (Italy)

Μεθοδολογικό σημείωμα

Η παρούσα αναφορά δε σκοπεύει να εμβαθύνει σε πληροφορίες και αναλύσεις όπως οι εθνικές αναφορές, όπου τα μεμονωμένα θέματα εξετάστηκαν σε βάθος. Στοχεύει κυρίως στη διασταύρωση, παρά στο άθροισμα, των διαφορετικών εμπειριών, στην ανεύρεση των κοινών σημείων (τάσεις, αιτίες, πολιτικές, πρακτικές, πιθανές λύσεις), όπως επίσης στην ανάδειξη των κυριότερων και σημαντικών επιλογών που αποδείχθηκαν επιτυχείς και που θα μπορούσαν να εφαρμοσθούν και σε άλλες χώρες.

. Εισαγωγή στις διαφορετικές ανά κράτος περιπτώσεις

Η οργάνωση των εκπαιδευτικών συστημάτων των χωρών που συμμετέχουν στο School Inclusion project (Γερμανία, Ηνωμένο Βασίλειο, Ελλάδα, Ιρλανδία και Ιταλία) παρουσιάζει ιδιαιτερότητες που δεν είναι εύκολο να συγκριθούν σε βάθος, γι' αυτό η έρευνά μας περιορίζεται στις κύριες ομοιότητες και διαφορές:

- Η ηλικία υποχρεωτικής εκπαίδευσης γενικά είναι από τα 6 έως τα 16 χρόνια, με εξαίρεση την Ελλάδα (9ετής υποχρεωτική εκπαίδευση μέχρι την ηλικία των 15) και το Ηνωμένο Βασίλειο (11ετής υποχρεωτική εκπαίδευση που ξεκινά στην ηλικία των 5 ετών).
- Η υποχρεωτική εκπαίδευση καλύπτει τις δύο σχολικές βαθμίδες του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος και τις τρεις σχολικές βαθμίδες των εκπαιδευτικών συστημάτων της Γερμανίας, του Ηνωμένου Βασιλείου, της Ιρλανδίας και της Ιταλίας.
- Όλες οι χώρες αντιμετωπίζουν τη σχολική διαρροή με πιο ευέλικτες, μαθητοκεντρικές εκπαιδευτικές πρακτικές, που στηρίζονται στην «μάθηση στην πράξη» και εφαρμόζονται στα πλαίσια ενιαίων σχεδίων σε συνεργασία με άλλες εκπαιδευτικές υπηρεσίες σε τοπικό και εθνικό επίπεδο.
- Ιστορικά, οι νότιες ευρωπαϊκές χώρες είχαν πάντα πιο άκαμπτα συστήματα που δυσχεραίνουν την ανάπτυξη σχεδίων καταπολέμησης της σχολικής διαρροής και καθιστούν τις εκπαιδευτικές δραστηριότητες λιγότερο αποτελεσματικές και επιτυχείς, παρόλο που τα αίτια και οι μέθοδοι αντιμετώπισης είναι εξακριβωμένα και παρεμφερή με αυτά των βορειοευρωπαϊκών χωρών.
- Όλα τα συστήματα αντιμετωπίζουν το πρόβλημα της κοινωνικής κινητικότητας, αλλά δεν είναι σε θέση να το επιλύσουν. Ο αποκλεισμός σχεδόν πάντα συνδέεται με δυσμενές κοινωνικό και οικονομικό υπόβαθρο και συχνά αφορά κοινότητες μεταναστών.
- Σε όλες τις χώρες το θέμα του ανθρώπινου δυναμικού (όπως είναι οι δάσκαλοι) που μπορεί να χειριστεί τις εκπαιδευτικές καταστάσεις που κυρίως απαιτούν δραστηριότητες με κίνητρα και ανατροφοδότηση αυτών, είναι μια καλή στρατηγική, καθώς η επιβολή πειθαρχίας είναι μόνο μια όψη του διδακτικού επαγγέλματος.

Οι αναφορές επισημαίνουν τη σημασία που δίνουν οι εθνικές πολιτικές στη σχολική διαρροή, προκειμένου αφενός να πληρούν τις προϋποθέσεις του σχεδίου της Λισσαβόνας (2000) και αφετέρου να αντιμετωπίζουν τα εκάστοτε σχετικά ζητήματα σε εθνικό επίπεδο. Όλες οι κυβερνήσεις έχουν εφαρμόσει εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις, ή τις συμπεριλαμβάνουν στις ημερήσιες διατάξεις τους.

- Single Level Model:** Compulsory education is organized in one single level
Denmark, Estonia, Finland, Latvia*,
Portugal, Slovenia, Sweden
*Also two years of pre school education are compulsory
- Two Levels Model:** Compulsory education is organized in two levels (primary education and secondary education).
Cyprus*, Greece, Lithuania, Luxemburg**, Malta
Romania, United Kingdom (Scotland), Spain
*Also one year of pre school education is compulsory
**Also two years of pre school education are compulsory
- Three Levels Model:** Compulsory education is organized in three levels (primary education, lower secondary education, higher secondary education).
Austria, Belgium, France, Germany
Ireland, Italy, The Netherlands, Poland*
United Kingdom (England, Wales, Northern Ireland)
*Also one year of pre school education is compulsory

Source: Italian Ministry of Education

2. Οι κύριες εθνικές τάσεις

2.1 Οι στατιστικές αναφορικά με τον αριθμό των μαθητών ηλικίας 14-19 που εγκατέλειψαν πρόωρα το σχολείο είναι δύσκολο να εκτιμηθούν και δεν είναι πάντα αξιόπιστες λόγω ποικίλων αιτιών που διαφέρουν από χώρα σε χώρα.

Το μόνο απόλυτο ποσό είναι το σημείο αναφοράς της Λισσαβόνας-μείωση μέχρι το 2010 στο μισό των ποσοστών διαρροής το 2000 των νέων ηλικίας 18-24 που κατέχουν πιστοποιητικό επιπέδου ISCED2 και δεν συμμετέχουν σε κάποια εκπαιδευτική δραστηριότητα.

Στην έκθεση της ευρωπαϊκής κομισιόν, Μάιος 2006 "Progress towards the Lisbon Objectives in Education and Training", αναφέρεται ότι «η πρόοδος ήταν μέτρια...στη μείωση του αριθμού των πρόωρα διαρρευσάντων μαθητών» και καταγράφονται τα ακόλουθα ποσοστά, τα οποία συγκρίνονται και με τα επικαιροποιημένα νούμερα των εθνικών εκθέσεων:

Χώρες	Ποσοστά διαρροής% Πηγή: Eurostat 2005	Επικαιροποιημένα στατιστικά αποτελέσματα των εθνικών αναφορών
Γερμανία	12.3	8%, 80000 νέοι
Ελλάδα	13.3	10000 νέοι, 3.32% στα Γενικά Λύκεια, 20.28% στα Τεχνικά Σχολεία
Ιρλανδία	12.1	Το 1999 2400 νέοι (3.2 % των μαθητών) σταμάτησαν το σχολείο, 10600 σταμάτησαν μετά την απόκτηση του πρώτου πιστοποιητικού, αλλά πριν αποφοιτήσουν.
Ιταλία	21.3	Μειώσεις σε πολλές περιοχές, πχ. Τοσκάνη 17.1 %
Ηνωμένο Βασίλειο	14.0	100,000 νέοι. 16-18 άνεργοι που δεν παρακολουθούν κάποιο πρόγραμμα εκπαίδευσης-κατάρτισης, 10.9% το 2005, 10.3 το 2006

2.2 Οι αδικαιολόγητες απουσίες σε όλες τις αναφορές καταγράφονται ως η πρώτη ένδειξη κινδύνου για διαρροή, αλλά στην Ελλάδα, την Ιταλία και την Ιρλανδία δεν φαίνεται να δίδεται η απαιτούμενη προσοχή

στο θέμα (στην πραγματικότητα δεν υπάρχουν επίσημα στατιστικά του φαινομένου), ενώ στη γερμανική και την αγγλική έκθεση τα καταγεγραμμένα ποσά είναι σημαντικά. Στη Γερμανία το 10% των μαθητών κάνουν συχνά αδικαιολόγητες απουσίες, με τα μεγαλύτερα ποσοστά στο Hauptschule, ενώ στο Ηνωμένο Βασίλειο οι συχνά απόντες (που απουσιάζουν περισσότερο από 20% του συνολικού χρόνου) αγγίζουν το 7% και εμφανίζουν μειωμένες πιθανότητες να πάρουν απολυτήριο, ενώ τα 2/5 αυτών είναι εν δυνάμει μελλοντικοί παραβάτες.

2.3 Παρόλο που τα ποσοστά διαρροής διαφέρουν σημαντικά, το φαινόμενο επηρεάζει κυρίως:

- μαθητές προερχόμενους από οικογένειες χαμηλού εισοδήματος
- τα αγόρια περισσότερο από τα κορίτσια
- μαθητές παιδιά μεταναστών
- μαθητές άνω των 14 ετών
- μαθητές τεχνικών – επαγγελματικών σχολείων
- μαθητές που διαμένουν σε υποβαθμισμένες περιοχές (όπως νότια Ιταλία, αγροτικές περιοχές στην Ελλάδα και σε υποβαθμισμένα προάστια)

2.4 Τα τελευταία χρόνια όλες οι χώρες εμφανίζουν χαμηλότερα ποσοστά διαρροής και θα πρέπει να προσεγγίσουν το στόχο της Λισσαβόνας μέχρι το 2010, εκτός από την Ιταλία που απέχει ακόμη αρκετά.

3. Κύριες αιτίες σχολικής διαρροής

Όλες οι αναφορές συμφωνούν στο ότι συνήθως υπάρχει ένας αριθμός ποικίλων παραγόντων που οδηγούν στην πρόωρη εγκατάλειψη των σπουδών, συνήθως ως διαδικασία αλυσιδωτών αντιδράσεων. Για λειτουργικούς λόγους χωρίζονται σε τέσσερις κατηγορίες: κοινωνικοί, οικογενειακοί, προσωπικοί και εκπαιδευτικοί παράγοντες.

Κοινωνικοί παράγοντες

Ο φορέας «Βερολίνο ενάντια στη βία» (2004) παραθέτει τους ακόλουθους παράγοντες κινδύνου, που μάλλον είναι κοινοί σε όλες τις χώρες :

- η ποικιλία αξιών που οδηγεί σε αποπροσανατολισμό,
- οι χαμηλές πιθανότητες εύρεσης μιας (ελκυστικής) εργασίας,
- το αυξανόμενο πρόβλημα ενσωμάτωσης του ατόμου,
- «η ζωή σε μια χαλαρή κοινωνία, που κανένας δεν κοπιάζει»,
- η συνάφεια με την εκπαίδευση δεν είναι εμφανής στους πολίτες,
- η στρέβλωση της πραγματικότητας από τα Μ.Μ.Ε..

Άλλα κοινά σημεία είναι:

- η φτώχεια, οι κυματοειδείς επιπτώσεις στη συναισθηματική υγεία (η εχθρική αντιμετώπιση και ο στιγματισμός από τους συνομηλίκους)
- το χαμηλό κοινωνικο-οικονομικό status/ιστορικό της περιοχής διαμονής του νέου
- η «φτωχή» κοινωνική συμπεριφορά εκτός σχολείου, που κάποιες φορές οδηγεί σε εγκληματικές ενέργειες
- οι πολλές ώρες εργασίας εκτός σχολείου, που αφήνουν λίγο χρόνο για σχολική εργασία και παρακολούθηση.

Σε χώρες όπως η Ελλάδα και η Ιταλία, όπου τα σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης χωρίζονται σε γενικά και τεχνικά/επαγγελματικά, η επίδραση των κοινωνικο-οικονομικών παραγόντων είναι πιο εμφανής, καθώς αυτά τα σχολεία εμφανίζουν πολύ υψηλότερα ποσοστά σχολικής διαρροής και απαρτίζονται κυρίως από μαθητές που προέρχονται από χαμηλότερα οικονομικά στρώματα.

Οικογενειακοί παράγοντες

- το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο των γονιών και των αδελφών που οδηγεί σε χαμηλές προσδοκίες αναφορικά με τη μελλοντική εκπαίδευση του ατόμου
- τα οικογενειακά προβλήματα, ρήξεις, απώλεια συγγενικών προσώπων, ασθένειες, ανεργία, η μη διαμονή και με τους δύο γονείς, ο μεγάλος αριθμός παιδιών στην οικογένεια
- το ιστορικό της οικογένειας αναφορικά με φαινόμενα πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου
- η έλλειψη υποστήριξης από τους γονείς, έλλειψη ενδιαφέροντος για τις σχολικές δραστηριότητες και μικρός αριθμός κοινωνικών επαφών
- χωροταξικοί παράγοντες, απόσταση από το σχολείο/ χρόνος μετάβασης, διαμονή στην ύπαιθρο

Οι επιρροές της οικογένειας στους μαθητές δείχνουν να συγκλίνουν σε όλες τις χώρες.

Προσωπικοί παράγοντες

- οι συνθήκες ζωής που δυσχεραίνουν την οργάνωση του ατόμου
- τα χαμηλά επίπεδα επιτυχίας συχνά ως υστέρηση σε σχέση με τους συνομηλίκους
- η δυσκολία ανταπόκρισης στις απαιτήσεις των μαθημάτων που είναι συχνά απαιτητικά
- η χαμηλή αυτοεκτίμηση
- το στρες, το άγχος, οι ανησυχίες
- η έλλειψη ενδιαφερόντων ή η τεμπελιά που οδηγούν σε μειωμένη προσπάθεια
- η ελλιπής παρουσία στα μαθήματα
- η κακή συμπεριφορά και έλλειψη ηθικών αξιών με τη μορφή επιθετικότητας, ανεξέλεγκτων παρορμητικών αντιδράσεων, συμμετοχής σε επικίνδυνες ομάδες/ συμμορίες, χρήσης παράνομων ουσιών

Η ελλιπής παρακολούθηση μαθημάτων και η κακή συμπεριφορά αποτελούν συνήθως τις σημαντικότερες ενδείξεις πιθανής διαρροής από το σχολείο, αν και σχεδόν πάντα έπονται άλλων παραγόντων και προκαλούνται από αυτούς.

Οι ελληνικές, ιταλικές και ιρλανδικές αναφορές επιμένουν κυρίως σε κοινωνικο-οικονομικά και ψυχολογικά αίτια, ενώ οι αντίστοιχες γερμανικές και βρετανικές καταδεικνύουν κυρίως τις συμπεριφοριστικές στάσεις.

Εκπαιδευτικοί παράγοντες

- η χαμηλής ποιότητας / χωρίς ερεθίσματα διδασκαλία όπως η έλλειψη διαφοροποίησης της διδασκαλίας προκειμένου να ανταποκριθεί σε διαφορετικά στυλ μάθησης (Όσο καλύτερη η ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης, τόσο μεγαλύτερη η φοίτηση των μαθητών)
- η αντιμετώπιση από τον εκπαιδευτικό , η κατάκριση, η επιθυμία των μαθητών να αντιμετωπίζονται ως ενήλικες
- η ανεπαρκής καθοδήγηση σε ποιοτικές εργασίες, που οδηγούν σε λανθασμένες επιλογές κατεύθυνσης-σπουδών
- η έλλειψη απαραίτητων βασικών δεξιοτήτων, ανεπιτυχής πρόοδος από χαμηλότερα επίπεδα
- η υστέρηση στην πρόοδο της τάξης και η ανικανότητα ή απροθυμία κάλυψής της (που συχνά διογκώνεται από την έλλειψη υποστήριξης από το σχολείο)
- η αίσθηση μοναξιάς-απομόνωσης, έλλειψη ενσωμάτωσης στη σχολική τάξη και/ή εγκατάλειψη από τους διδάσκοντες

Οι παραπάνω παράγοντες κινδύνου είναι κοινοί σε όλες τις χώρες, αλλά απαιτούν διαφορετικούς τρόπους αντιμετώπισης ανάλογα με την εκάστοτε δομή του σχολικού συστήματος.

Η αυστηρή δομή και οργάνωση του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος δείχνει να ευθύνεται για την ανεπιτυχή ένταξη των αδύναμων μαθητών στη σχολική τους τάξη, ενώ η γερμανική έκθεση εστιάζει στη συμπεριφορά των δασκάλων και το κλίμα της τάξης και του σχολείου. Το βρετανικό σύστημα εμπεριέχει την ανάγκη για ακριβή καθοδήγηση καριέρας που θα βοηθήσει τους μαθητές στην επιλογή μαθημάτων-κατευθύνσεων, κάτι που για το ιταλικό σύστημα είναι αναγκαίο για την επιλογή σχολείου. Η ιταλική αναφορά επισημαίνει οργανωτικά και οικονομικά προβλήματα που συχνά δυσχεραίνουν την κατάλληλη εκπαίδευση των δασκάλων και η κακής ποιότητας διδασκαλία διαφαίνεται ως ο σημαντικότερος λόγος σχολικής διαρροής. Η εν λόγω έκθεση διερευνά εν συντομία διαφορετικές εκπαιδευτικές μεθόδους και εργαλεία.

4. Εθνικοί φορείς αντιμετώπισης του προβλήματος

4.1 Σε εθνικό επίπεδο

Οι εθνικές εκθέσεις δείχνουν πόσο κεντρικός είναι ο ρόλος των κυβερνήσεων και των τμημάτων εκπαιδευτικής πολιτικής στην αντιμετώπιση του φαινομένου της σχολικής διαρροής σε κάθε χώρα. Οι δεσμεύσεις των κυβερνήσεων υποστηρίζονται στη Γερμανία, το Ηνωμένο Βασίλειο και την Ιρλανδία από τη συστηματική συνεργασία διαφορετικών τμημάτων, που ενσωματώνουν την εκπαιδευτική πολιτική στις κοινωνικές δράσεις και τις δραστηριότητες πρόνοιας για τους νέους.

Μερικά παραδείγματα είναι το Irish Department of Education, που συνεργάζεται με the Education Welfare Board, the “National Educational Psychological Service (NEPS)”, British new “Department of Children Schools and Younger families (DCSF)” που καθοδηγεί όλες τις νέες πολιτικές από τα αρχικά στάδια εξέτασης και το “Office for Standards in Education, Children’s Services and Skills (OFSTED)” που ιδρύθηκε τον Απρίλιο του 2007 για να επιθεωρεί και να ρυθμίζει τη διαδικασία εκπαίδευσης και επιμόρφωσης σε όλα τα εκπαιδευτικά ιδρύματα στο Η.Β.. Το Υπουργείο Παιδείας στην Ελλάδα ίδρυσε το «Παρατηρητήριο Μετάβασης» στα πλαίσια του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, με σκοπό να συγκεντρώνει και να επεξεργάζεται τα δεδομένα που αφορούν στην πρόωρη εγκατάλειψη του σχολείου.

Σε κάποιες χώρες (Γερμανία, Η.Β. και Ιρλανδία), άλλοι φορείς, ακόμα και ιδιωτικοί, ασκούν κάποιο ρόλο στην αντιμετώπιση του προβλήματος, όπως τα “German Association for Public and Private Care”, “German Children and Youth Foundation”, British “Learning and Skills Council” για νέους ηλικίας 16-19, “Inclusion Trust” (μια μελέτη περίπτωσης καλής πρακτικής) που λειτουργεί προγράμματα για δυσχερησμένους με την εκπαίδευσή τους εφήβους, Irish National Youth Body, the Neighbourhood Youth Project και το Training and Employment Body (FAS).

Στην Ιταλία ένα εθνικό γραφείο “Agenzia nazionale per lo sviluppo dell’autonomia scolastica”, με τοπικά γραφεία σε διάφορες περιοχές, ιδρύθηκε πρόσφατα για να στηρίξει την «αυτονομία του σχολείου» και επίσης συμμετέχει σε εισηγήσεις για προγράμματα σχολικής ένταξης.

Άλλα παραδείγματα υπηρεσιών που παρέχονται από τις τοπικές αρχές, συχνά σε συνεργασία με τα σχολεία, είναι οι βρετανικές «Υπηρεσίες Στήριξης Συμπεριφοράς», που προωθούν τη θετική συμπεριφορά και βοηθούν τα σχολεία, τους μαθητές και τις οικογένειες, οι μονάδες “Pupil Referral Units (PRUs)” για μαθητές που δεν μπορούν να παρακολουθήσουν τα «κανονικά» σχολεία και οι διαδεδομένες «Connexions», ένας από τους κύριους φορείς που παρέχει υποστήριξη στους νέους που κινδυνεύουν να διαρρεύσουν.

4.2 Σε τοπικό επίπεδο

Οι τοπικές αρχές (σε επίπεδο περιφέρειας, νομού, δήμου, τοπικών συμβουλίων) έχουν ανάλογο ρόλο παντού. Τα γραφεία εκπαίδευσης αυτών λειτουργούν σε συνεργασία με τα σχολεία ή άλλες τοπικές οργανώσεις που ασχολούνται με τα προβλήματα των νέων, αν και δεν μοιράζονται πάντα ίδια καθήκοντα.

Στο Η.Β. οι τοπικές αρχές (LA) είναι υπεύθυνες για την παροχή εκπαίδευσης της οποίας η ποιότητα επιθεωρείται από το OFSTED κατά τον ίδιο τρόπο όπως επιθεωρούνται τα σχολεία, ενώ τα βασικά καθήκοντα αυτών αφορούν στον έλεγχο και την κατανομή των προϋπολογισμών των σχολείων σύμφωνα με τις πολιτικές και τις πρωτοβουλίες του DCSF.

Στη Γερμανία η σχέση μεταξύ εθνικών και τοπικών πολιτικών παρουσιάζεται από το Joint Board of the Federal Ministries of Education, ενώ στην Ιταλία από την “Conferenza Stato-Regioni”. Και οι δύο καθορίζουν τις παρεμβάσεις που εμπίπτουν σε κοινές αρμοδιότητες, αλλά ταυτόχρονα έχουν και δικές τους αρμοδιότητες και «ταμείο».

Τα Δημοτικά Συμβούλια συχνά συνεργάζονται με τα σχολεία για θέματα που αφορούν σε ειδικές τοπικές ανάγκες. Σε αυτό το επίπεδο βρίσκουμε πολλές δράσεις (projects) που λαμβάνουν χώρα σε συνεργασία με

τα τοπικά γραφεία των Εθνικών Υπηρεσιών Υγείας, με συνδικαλιστικές οργανώσεις, με κάποιους συλλόγους εργαζομένων, με τοπικά ιδρύματα, με εθελοντικές οργανώσεις, ή άλλου είδους οργανισμούς που ενδιαφέρονται για την ανάπτυξη της περιοχής.

4.3 Συντονισμός

Ο συντονισμός μεταξύ των τοπικών και εθνικών αρχών μαζί με την εκάστοτε τοπική κοινωνία που εμπλέκεται στην αντιμετώπιση του προβλήματος, έχει αποδειχθεί παντού η πιο αποτελεσματική στρατηγική: η κινητοποίηση όλων των εμπλεκόμενων μελών, μέσα και κυρίως έξω από το σχολείο, προκειμένου να ενοποιήσουν τα σχέδιά τους, φαίνεται να είναι η καλύτερη μέθοδος αποτροπής των μαθητών που εμφανίζουν κίνδυνο διαρροής από το εγκαταλείψουν το σχολείο.

5. Εθνικές πολιτικές αντιμετώπισης της πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου

Όλες οι κυβερνήσεις των χωρών-μελών αυτής της έρευνας στοχεύουν στη μείωση του ποσοστού σχολικής διαρροής μέχρι το 2010 και όλες οι πολιτικές περιλαμβάνουν μια πολύ-παραγοντική προσέγγιση και ένα αυξημένο ενδιαφέρον για ανεύρεση νέων διδακτικών εργαλείων και στρατηγικών.

Παρόλο που τα συστήματα της κάθε χώρας δεν είναι εύκολα συγκρίσιμα, εντοπίζονται παραδείγματα από τα οποία διαφαίνεται το κοινό ενδιαφέρον στη χαρτογράφηση του φαινομένου και στην ανεύρεση λύσεων μεγάλης κλίμακας στο ελληνικό «Παρατηρητήριο Μετάβασης» και στο γερμανικό «Εγκαταλείποντας το σχολείο- 2^η ευκαιρία» που έχει εκταθεί σε 200 περιοχές.

Οι βρετανικές και ιταλικές κυβερνήσεις έχουν αυξήσει την ηλικία υποχρεωτικής εκπαίδευσης, που σημαίνει ότι οι Βρετανοί μαθητές θα συνεχίζουν τη μόρφωσή τους και μετά τα 16, ενώ οι Ιταλοί μαθητές θα πηγαίνουν στο σχολείο υποχρεωτικά 10 χρόνια και θα παίρνουν απολυτήριο στα 18.

Ένας νέος Δευτεροβάθμιος κύκλος σπουδών και μια σειρά νέων Διπλωμάτων ανά αντικείμενο χαρακτηρίζουν την καινοτομία του βρετανικού συστήματος. Με έναν αρκετά πιο περιορισμένο τρόπο, η ιταλική νομοθεσία επιμένει στην ενσωμάτωση της Τεχνικό-Επαγγελματικής Εκπαίδευσης στα Τοπικά προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης αφήνοντας μεγάλο περιθώριο πρωτοβουλιών στις τοπικές αρχές, στα σχολεία και στα κέντρα κατάρτισης (training agencies??).

Τα ιρλανδικά κρατικά ιδρύματα δραστηριοποιούνται κυρίως στην αντιμετώπιση κοινωνικά δυσμενών περιπτώσεων, παρέχοντας χρηματικό κεφάλαιο και επιπλέον προσωπικό για την ανάπτυξη προγραμμάτων που στοχεύουν στη μεγαλύτερη δυνατή ένταξη.

«Κάθε παιδί μετράει» το όνομα που δόθηκε στην βρετανική πολιτική ένταξης, θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί ως το σκεπτικό-κλειδί κοινό για όλες τις πολιτικές των συνεργαζόμενων στο παρόν project χωρών, που συνιστούν πιο ευέλικτες μεθόδους, ενσωμάτωση συστημάτων και πολιτιστικής κληρονομιάς και τη χρήση διδακτικών μεθόδων που λαμβάνουν υπόψη τις ατομικές ανάγκες, πράγμα που ουσιαστικά παραπέμπει στις διαφορετικές εφαρμογές της μάθησης στην πράξη.

6. Στρατηγικές που αναπτύχθηκαν σε εθνικό και τοπικό επίπεδο για την καταπολέμηση της σχολικής διαρροής

Οι κρατικοί φορείς που επιμελούνται του θέματος της σχολικής διαρροής παίζουν πιο ενεργό ρόλο στο Η.Β., την Ιρλανδία και τη Γερμανία, ενώ στην Ιταλία και την Ελλάδα ο σημαντικότερος ρόλος αναλαμβάνεται από τις πρωτοβουλίες και ενέργειες των σχολείων.

Στην Ιρλανδία υπάρχουν πολυσχιδή προγράμματα στήριξης των κοινωνικά και οικονομικά μειονεκτούντων μαθητών, όπως το «Σχήμα των Μειονεκτικών Περιοχών» (“Disadvantaged Areas Scheme”), που παρέχει σε 203 σχολεία επιπλέον υποστήριξη (βοήθημα σε 15 μαθητές μεγαλύτερων τάξεων), το «Σχέδιο Ολοκλήρωσης του Σχολείου» (“School Completion Scheme”) που βοηθά μαθητές με μειονεκτική καταγωγή μέσω των «Σχεδίων Συγκράτησης» (“Retention Plans”) που χρηματοδοτούνται σύμφωνα με τους υλοποιηθέντες στόχους, το “Home-School-Community Liaison Scheme” που επαναπροσδιορίζει για τους γονείς τη σημασία της μόρφωσης (211 σχολεία) και το “Youthreach” που παρέχει εκπαίδευση, επιμόρφωση και εργασιακή εμπειρία στους διαρρέυσαντες μαθητές (7162 μαθητές σε περισσότερα από 130 κέντρα).

Στο ελληνικό σύστημα, οι «κεντρικά οργανωμένες στρατηγικές» είναι δύσκολο να προσδιοριστούν, αν και αυτόβουλες παρεμβάσεις λαμβάνουν χώρα σε κάποια σχολεία και υποστηρίζονται από τους Συλλόγους Γονέων και τους Συμβουλευτικούς Σταθμούς Νέων για πιο δύσκολες περιπτώσεις. Η παροχή κινήτρων από το Υπουργείο Παιδείας προς τους εκπαιδευτικούς, προκειμένου να παρέχουν επιπλέον υποστήριξη, φαίνεται να είναι περιορισμένη.

Στην Ιταλία το 2003 η συμφωνία μεταξύ Περιφερειών και Υπουργείου Παιδείας επέτρεψε την ανάπτυξη πολλών προγραμμάτων που υλοποιήθηκαν κυρίως από τα σχολεία που ευνοήθηκαν από τη συνεργασία των κέντρων επαγγελματικής εκπαίδευσης και από την υποστήριξη τοπικών φορέων όπως τα δημοτικά συμβούλια.

Στη Γερμανία το φαινόμενο της σχολικής διαρροής αντιμετωπίζεται περισσότερο ως κοινωνικό πρόβλημα παρά σαν αποκλειστικά εκπαιδευτικό θέμα. Στην πραγματικότητα, διαφορετικά Υπουργεία που ασχολούνται με την πρόνοια των νέων, σε κεντρικό και περιφερειακό επίπεδο, δραστηριοποιούνται κυρίως στο σχεδιασμό πρωτοβουλιών και ενεργειών αποτροπής της σχολικής διαρροής και βρίσκουν αρκετούς φορείς πρόθυμους να συνεργαστούν πάνω σε αυτό. Επιπλέον, υπάρχει μια ενεργή Πανεπιστημιακή έρευνα.

Στο Η.Β. η πολιτική «Every Child Matters» με την επικουρική νομοθεσία, υπεισέρχεται σε θέματα ευθυνών των τοπικών αρχών, οργανισμών και γονέων σε συνεργασία με τα σχολεία. Στους μαθητές άνω των 11 ετών προσφέρεται μία θέση στη Δευτεροβάθμια (άνω των 16 ετών) εκπαίδευση και δεδομένου ότι πληρούν συγκεκριμένες προϋποθέσεις, μπορούν να υποστηριχθούν οικονομικά έτσι ώστε να συνεχίσουν την εκπαίδευσή μέχρι την ηλικία των 19 ετών.

Οι επιτυχημένες στρατηγικές προϋποθέτουν

- χαρτογράφηση του φαινομένου,
- χαρτογράφηση των τοπικών εκπαιδευτικών και επιμορφωτικών πρωτοβουλιών
- συνεργασία και δικτύωση μεταξύ των φορέων
- οικονομική μέριμνα για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, την υποστήριξη προγραμμάτων και την παροχή κινήτρων στους μαθητές.

Στους μαθητές με κίνδυνο διαρροής θα πρέπει να παρέχονται από τα σχολεία ή από εξωσχολικούς φορείς

- συμβουλευτικά κέντρα
- υπηρεσίες συμβουλευτικής σταδιοδρομίας

- καθοδήγηση

Οι επιτυχημένες διδακτικές στρατηγικές που καλύπτουν βασικές γνώσεις (όπως γραφή, ανάγνωση και αριθμητική) και πολύπλευρες δεξιότητες, αν και ευέλικτες και προσαρμοσμένες στις ανάγκες του κάθε μαθητή, συνήθως χρησιμοποιούν πρακτικές όπως

- μάθηση στην πράξη
- συνεργατική μάθηση
- ηλεκτρονική μάθηση

Δεν είναι εύκολο να επιλεγούν παραδείγματα εμπειριών που μπορούν να μεταβιβαστούν, κυρίως επειδή όλα μπορούν να αποδειχθούν χρήσιμες προτάσεις.

Η δράση "Homework Club for Traveller Girls" μπορεί να παράσχει ενδιαφέρουσες συμβουλές για το χειρισμό των Roma και των μεταναστευτικών ομάδων με διαφορετική κουλτούρα. Στην πραγματικότητα, προσφέρει «μια ευκαιρία μακριά από την οικογένεια, όπου μπορούν να συναντηθούν με άλλα αντίστοιχα κορίτσια και να συζητήσουν για θέματα σχετικά με την εγκατάλειψη του σχολείου και την κουλτούρα των νομάδων γενικά». Η κύρια διάσταση δίνεται από την παρουσία μιας συνομηλίκου, που και η ίδια είναι νομάς, γεγονός που επιτρέπει μεσολάβηση διαφορετικής κουλτούρας. Η ανάμιξη συμβουλευτικής σταδιοδρομίας, οι συζητήσεις με επαγγελματίες, οι επισκέψεις σε εργασιακούς χώρους, η εργασία σε μικρές ομάδες και η λειτουργική χρήση του διαδικτύου καθιστούν το πρόγραμμα μεταβίβαση.

Οι δυνατότητες του Διαδικτύου είναι ξεκάθαρες στο Inclusion Trust "Netschool.net" μοντέλο, όπου η δημιουργική και καινοτόμα χρήση των πολυμέσων προωθεί τη μαθησιακή χρήση των ΤΠΕ ώστε να συμπεριλάβει τους δυσανεσθημένους και αποκλεισμένους μαθητές. Ο κύριος σκοπός του προγράμματος είναι η επανένταξη των εφήβων στην εκπαιδευτική διαδικασία, η παροχή ενός ασφαλούς και μη απειλητικού περιβάλλοντος, χωρίς το φόβο της αποτυχίας, η ενίσχυση της αυτοπεποίθησης, της αυτοεκτίμησης και των κοινωνικών δεξιοτήτων, η ανάδειξη ενός τρόπου ζωής που οδηγεί στην περεταίρω εκπαίδευση, τη δια βίου μόρφωση και καλλιέργεια των τυπικών προσόντων. Το 98% των νέων που έλαβαν μέρος σε αυτό το πρόγραμμα επέτυχαν επίσημη αναγνώριση της εκπαίδευσής τους, το 67% της ομάδας που διέρρευσε τον Ιούνιο του 2007 παρακολούθησε περαιτέρω εκπαιδευτικά προγράμματα. Τώρα το Inclusion Trust συνεργάζεται με πολλές Ευρωπαϊκές και μη Ευρωπαϊκές χώρες.

Ο Ιταλικός τίτλος "La scuola che integra" είναι ένα λογοπαίγνιο, που σημαίνει το σχολείο που εντάσσει τους μαθητές του και το σχολείο που συνεργάζεται με άλλους οργανισμούς-φορείς. Σε μια στερημένη αστική περιοχή με σταθερή αύξηση του αριθμού των αλλοδαπών μαθητών, το σχολείο αντιμετώπισε προβλήματα απουσιών, δυσανασχέτηση, αποδιοργανωτικές συμπεριφορές, που απαιτούσαν μια συστηματική προσέγγιση. Το σχολείο προέβη σε μια συμφωνία με το τοπικό Κέντρο Επαγγελματικής Εκπαίδευσης προκειμένου να ενσωματώσει στο σχολικό πρόγραμμα επιμορφωτικές δράσεις με συντονισμένη και συστηματική αξιολόγηση της προόδου των μαθητών. Άλλες αντίστοιχες πρακτικές ήταν ότι οι τάξεις χωρίστηκαν σε μικρές ομάδες, που συμπληρώθηκαν με φροντιστήρια και συμβουλευτική, ιδρύθηκε ένα κέντρο συμβουλευτικής γονέων και ενισχύθηκαν οι αθλητικές δραστηριότητες. Από το σχολικό έτος 2005-2006 μέχρι το έτος 2006-2007 τα αποτελέσματα ήταν μια μείωση της τάξης του 4% της σχολικής διαρροής, μια μείωση 3% στα ποσοστά αδικαιολόγητων απουσιών και μια αύξηση κατά 10% της προσέλευσης των γονέων στις συναντήσεις με τους καθηγητές.

7. Προσδιορισμός των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων στο πεδίο

7.1 Βασικά προσόντα

Αναφορικά με τα βασικά προσόντα και την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών προκειμένου να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα της σχολικής διαρροής, οι εθνικές αναφορές έχουν ίδιες απόψεις επί του θέματος και συμφωνούν στη σημασία:

- της γνώσης τρόπων αναγνώρισης-εντοπισμού των μαθητών που εμφανίζουν κίνδυνο διαρροής, της συνεργασίας με τοπικές και εθνικές υπηρεσίες που μπορούν να βοηθήσουν αυτούς τους μαθητές, της ενημέρωσης για τα ποσοστά απουσιών, της γνώσης της σχολικής επίδοσης των προηγούμενων ετών, των ειδικών μαθησιακών δυσκολιών των μαθητών, των παλαιότερων προσπαθειών στήριξής τους, του οικογενειακού τους περιβάλλοντος
- της ικανότητας ακριβούς διάγνωσης της κάθε περίπτωσης, της ετοιμότητας στον προσδιορισμό των αναγκών και την πρόταση επαγγελματικών προοπτικών, της γνώσης και του χρόνου σχεδιασμού και εφαρμογής ατομικών εκπαιδευτικών πρακτικών
- της ικανότητας να προτείνουν και να επιχειρούν καινοτόμες πρακτικές όπου κρίνεται απαραίτητο, να υιοθετούν διαφοροποιημένες στρατηγικές ανά περίπτωση και να επαινούν και ενισχύουν τις προσπάθειες των μαθητών
- της ικανότητας καθοδήγησης, και των προσόντων συμβουλευτικής και καθοδήγησης σε θέματα σταδιοδρομίας, της ικανότητας να παρέχουν συναισθηματική ασφάλεια μέσω της αποδοχής και της κατανόησης
- των κοινωνικών δεξιοτήτων: να είναι φιλικοί, ενθαρρυντικοί, να θέτουν όρια, να σχεδιάζουν ομαδικές δραστηριότητες
- της ικανότητας επίλυσης κάποιας διαμάχης και της αποτροπής συγκρούσεων
- της γνώσης των εκάστοτε διαδικασιών και των τοπικά διαθέσιμων πρωτοβουλιών και υποστηρικτικών δράσεων, της ικανότητας να υπερβούν την ατομική διάσταση και να συνεργάζονται με άλλους ενδοσχολικούς και εξωσχολικούς παράγοντες
- της πολύ-πολιτιστικών δεξιοτήτων, ώστε να μπορούν να ανταπεξέλθουν στον αυξανόμενο αριθμό αλλοδαπών μαθητών
- των δεξιοτήτων αξιολόγησης
- της γνώσης εργαλείων ποιοτικής διαχείρισης, όπως πλαίσια κοινής αξιολόγησης

7.2 Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών

Επιμορφωτικές ευκαιρίες ανάπτυξης των παραπάνω δεξιοτήτων παρέχονται από:

- το ιρλανδικό Τμήμα Εκπαίδευσης (Junior Certificate Schools Programme)
- το γερμανικό πρόγραμμα KOMM,
- τις Τοπικές Εκπαιδευτικές Αρχές στο Ηνωμένο Βασίλειο και σε κάποιες πιο δραστήριες πόλεις και επαρχίες στην Ιταλία,
- Τοπικά και περιφερειακά γραφεία του ιταλικού Υπουργείου Παιδείας, συμπεριλαμβανομένης της νέας υπηρεσίας υποστήριξης της σχολικής αυτονομίας
- Τα ελληνικά περιφερειακά επιμορφωτικά κέντρα (ΠΕΚ)

- Τους σύλλογους διδασκόντων
- Τα σχολεία

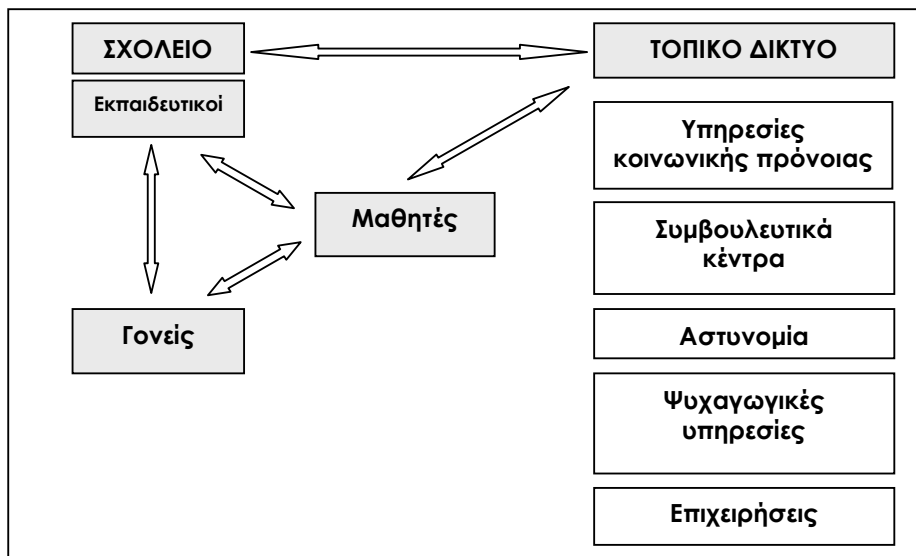
Η επιμόρφωση γύρω από το φαινόμενο της σχολικής διαρροής δεν είναι ιδιαίτερα αναπτυγμένη και η χρηματοδότηση είναι περιορισμένη. Η Ελλάδα και η Ιταλία βρέθηκαν αντιμέτωπες με σημαντικές μεταρρυθμίσεις, που αύξησαν το χρόνο υποχρεωτικής εκπαίδευσης, χωρίς να παρέχουν εκπαιδευτικούς με εξειδικευμένη επιμόρφωση.

7.3 Προτάσεις

Από την ελληνική έκθεση προκύπτει ως βασικό αίτημα, παρά ως πρόταση: «η περαιτέρω επιμόρφωση των εκπαιδευτικών πάνω σε παιδαγωγικά θέματα... έτσι ώστε οι διδάσκοντες να είναι ενημερωμένοι αναφορικά με την εφαρμογή μοντέρνων παιδαγωγικών διδακτικών εργαλείων που αποσκοπούν στην εμπλοκή όλων των μαθητών στην εκπαιδευτική διαδικασία και μέσω της εφαρμογής των κατάλληλων διδακτικών μεθόδων...η διαδικασία μάθησης να μην παραμένει για τους λίγους προνομιούχους μαθητές...». Η αναφορά αυτή θα μπορούσε να εμπεριέχεται και στις υπόλοιπες εκθέσεις, ωστόσο η Ελλάδα και η Ιταλία είναι οι χώρες όπου ο μεγαλύτερος αριθμός εκπαιδευτικών ακολουθεί μια παραδοσιακή θεωρητική προσέγγιση, ακατάλληλη για τα τρέχοντα δεδομένα.

8. Προσδιορισμός των βέλτιστων πρακτικών

Σε όλες τις εκθέσεις η συνεργασία μεταξύ των διαφόρων οργανισμών αναδεικνύεται ως το πιο αποτελεσματικό εργαλείο για τη μείωση των ποσοστών διαρροής. Το παρακάτω Σχήμα από τη γερμανική έκθεση, απεικονίζει τη συνεργασία μεταξύ των κύριων υπηρεσιών.

Γονείς

Είναι γενικά παραδεκτό ότι η οικογένεια έχει σημαντική επίδραση στη σταδιοδρομία του μαθητή, οπότε η ανάμειξη της οικογένειας είναι μία από τις βασικές περιοχές που χρειάζεται να επικεντρωθούμε. Από

εμπειρίες γονέων σε συμβουλευτικές υπηρεσίες, βρίσκουμε πολλά παραδείγματα για τον τρόπο διατήρησης χρήσιμων επαφών.

Τοπικό δίκτυο

Η σύμπραξη της εκάστοτε κοινωνίας δεν είναι ίδια σε όλες τις χώρες αλλά η αξία της αναγνωρίζεται ως σημαντική, καθώς το σχολείο δεν μπορεί να επιλύσει μόνο του τα προβλήματα που τόσο συχνά ανακύπτουν από το κοινωνικό περιβάλλον στο οποίο ζουν οι μαθητές. Τα συμβουλευτικά κέντρα και οι υπηρεσίες πρόνοιας παρέχουν σημαντική βοήθεια, κυρίως όταν συνεργάζονται σε συγκεκριμένες περιπτώσεις. Οι επιχειρήσεις μπορούν να προσφέρουν καλές ευκαιρίες πρακτικής εκπαίδευσης και να ενισχύσουν τα κίνητρα των μαθητών.

Μιλώντας για συγκεκριμένες περιπτώσεις, αξίζει να αναφερθεί η «εκμάθηση υπηρεσιών» (“service learning”) που συναντάται στην βρετανική αναφορά και δείχνει να έχει καλές προοπτικές.

Σχολεία

Η συστηματική αναπροσαρμογή των στόχων, οι επιμορφωτικές ευκαιρίες για τους διδάσκοντες, οι στρατηγικές αποτροπής της άσκησης βίας, η καθοδήγηση σε θέματα σταδιοδρομίας και οι εξωσχολικές δραστηριότητες είναι οι βασικές προτάσεις των εκθέσεων μας. Στην Ιταλία, οι δραστηριότητες μέσω διαδικτύου με άλλα σχολεία, είχαν πολύ ικανοποιητικά αποτελέσματα αναφορικά με την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών.

Εκπαιδευτικοί

Η βρετανική έκθεση υπογραμμίζει τη σημασία ύπαρξης βασικών δεξιοτήτων γραφής και ανάγνωσης, καθώς και της πρακτικής κατάρτισης στα Μαθηματικά και στις ΤΠΕ που είναι απαραίτητα για την εκμάθηση οποιουδήποτε αντικειμένου.

Είναι γενικά παραδεκτό ότι οι πρακτικές δραστηριότητες, κυρίως όταν διεξάγονται σε μικρές ομάδες, παρέχουν περισσότερα κίνητρα στους μαθητές σε σχέση με την παραδοσιακή διδασκαλία που απευθύνεται σε «όλη την τάξη». Παρόλο που οι εκπαιδευτικοί γενικά δεν είναι εκπαιδευμένοι στο να αντιμετωπίζουν τα προβλήματα που ανακύπτουν από τα διαφορετικά στυλ μάθησης, οι εξατομικευμένες προσεγγίσεις θεωρούνται γενικά ως η καλύτερη λύση για τους μαθητές που δεν τα καταφέρνουν τόσο με θεωρητικές μεθόδους.

Η συμβουλευτική από μαθητή σε μαθητή έχει αποδειχθεί επιτυχής σε αρκετές περιπτώσεις στο Η.Β. και την Ιταλία, βελτιώνοντας τόσο τις βασικές γνώσεις των μαθητών, όπως επίσης τη συμπεριφορά και την προσέλευσή τους στο μάθημα.

Άλλες προτάσεις αναφορικά με την καταπολέμηση του προβλήματος της διαρροής μπορούν να αποτελέσουν διδακτικά εργαλεία όπως η συνεργατική μάθηση, η διαμορφωτική αξιολόγηση και η αφηγηματική μεθοδολογία. Και γιατί όχι κάποια ενισχυτική διδασκαλία για τους μαθητές, ώστε να μην εξαντλούνται οι καθηγητές.

9. ΜΕΛΕΤΕΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ

Μια σύνθεση των απόψεων του διδακτικού προσωπικού, των στελεχών της εκπαίδευσης, των γονέων και των μαθητών, αναφορικά με:

- τις αιτίες
- τα εργαλεία εντοπισμού των μαθητών που διατρέχουν κίνδυνο διαρροής
- τις δράσεις
- τις τρέχουσες ανάγκες

Εκπαιδευτικοί και Διευθυντές

Εντοπίζουν τις κύριες αιτίες σχολικής διαρροής στην αδυναμία των μαθητών να επικεντρωθούν στο διδακτικό αντικείμενο και σε συμπεριφορές που καταδεικνύουν έλλειψη ενδιαφέροντος και συστηματική αποχή από το μάθημα. Προστίθενται τα κοινωνικο-οικονομικά προβλήματα της οικογένειας, καμιά φορά συνοδευόμενα από τη φορτικότητα των ομάδων συνομηλίκων. Μόνο ένας ερωτηθείς από αυτή την ομάδα συνεντεύξεων αποδίδει κάποιες ευθύνες στα σχολεία, που δεν δύνανται να προσφέρουν επαρκείς εξατομικευμένες παρεμβάσεις.

Τα εργαλεία εντοπισμού των μαθητών που διατρέχουν κίνδυνο διαρροής είναι στις περισσότερες περιπτώσεις η παρατήρηση και η καταγραφή των απουσιών και οι ατομικές αξιολογήσεις. Τα στατιστικά και συγκριτικά στοιχεία των ποσοστών διαρροής και των σχολικών επιτυχιών συχνά αγνοούνται από τους διδάσκοντες και τους Διευθυντές, ακόμη και αν υπάρχει μέριμνα για χρηματοδότηση.

Το εύρος των δράσεων είναι μεγάλο, αν και συχνά αυτές δεν είναι σωστά δομημένες, ούτε καθολικές. Τα ελληνικά -κεντρικά σχεδιασμένα- προγράμματα φαίνεται πως σπάνια υλοποιούνται από τα σχολεία, τα οποία από την άλλη μεριά προβαίνουν σε αυτόβουλες ενέργειες. Στα ιταλικά σχολεία η έλλειψη δομημένων διαδικασιών και συστηματικής παρακολούθησης δε σημαίνει άγνοια του προβλήματος και των πρακτικών αντιμετώπισής του. Η συνεργασία ανάμεσα στα σχολεία και τους επαγγελματικούς οργανισμούς, η συμβουλευτική γονέων και μαθητών με στόχο την ανατροφοδότηση κινήτρων είναι οι πιο συχνές λύσεις. Κάποια παραδείγματα σχολικής δικτύωσης αποδείχθηκαν ιδιαίτερα αποτελεσματικά για τη σύγκριση και τη μάθηση μεταξύ των συνομηλίκων. Τα γερμανικά και τα βρετανικά σχολεία εμπλέκουν τους γονείς σε τακτική βάση και έχουν την αρωγή εξωτερικών φορέων μέσω της προσφοράς πλούσιων δράσεων για την αντιμετώπιση περιπτώσεων που εμφανίζουν κίνδυνο διαρροής, όπως το πρόγραμμα του Derbyshire County Council "NEET Prevention Strategies 2007-2010", με ποσοτικοποιημένους στόχους. Στους Γερμανούς μαθητές παρέχεται ευρέως επαγγελματική εκπαίδευση, ακόμη και μετά από μακροχρόνια αποχή από το σχολείο.

Βασική ανάγκη αποτελεί η ειδική εκπαίδευση των διδασκόντων, επικεντρωμένη στην αντιμετώπιση τέτοιου είδους προβλημάτων, προκειμένου να υιοθετηθούν διαδραστικές διδακτικές μέθοδοι. Η απασχόληση επικουρικού προσωπικού για Ενισχυτική Διδασκαλία και βοηθών διδασκόντων είναι άλλη μία αξιόλογη πρόταση. Προφανώς όλα τα παραπάνω απαιτούν επαρκή χρηματοδότηση.

Στελέχη Εκπαίδευσης

Τα στελέχη εκπαίδευσης παραθέτουν τα αίτια διαρροής με την εξής σειρά:

- κοινωνικο-πολιτισμικές δυσκολίες της οικογένειας
- δυσκολία επικοινωνίας με τους αλλοδαπούς μαθητές

- χαμηλοί στόχοι των μαθητών
- ανάγκη των μαθητών για εύρεση της προσωπικής τους ταυτότητας μέσω εργασιακής εμπειρίας
- για τους μαθητές άνω των 16 ετών, βία και ναρκωτικά

Το εργαλείο που προτείνεται είναι η τήρηση μητρώων σε εθνική βάση, όπως συμβαίνει στην Ελλάδα από το «Παρατηρητήριο Μετάβασης».

Ακόμη και όταν σχεδιάζονται δράσεις, τόσο σε εθνικό όσο και σε τοπικό επίπεδο, η παρακολούθηση και καταγραφή τους είναι σπάνια, γεγονός που καθιστά μη διαθέσιμη την τεκμηρίωση καλών πρακτικών.

Οικογένεια

Κάποιες οικογένειες τηρούν παθητική στάση και αφήνουν όλες τις ευθύνες στο σχολείο, κάποιες άλλες (που αποτελούν πλειοψηφία) χρεώνουν στο σχολείο την αποτυχία των παιδιών τους. Ωστόσο, υπάρχει ένας σημαντικός αριθμός Βρετανών γονέων που συνεργάζεται με το σχολείο και είναι ανοιχτός σε υπηρεσίες πρόνοιας και εξωσχολικούς φορείς.

Μαθητές

Οι μαθητές υποστηρίζουν ότι οι εκπαιδευτικοί δεν κατανοούν τα προβλήματά τους, ότι μάλιστα τους είναι εντελώς αδιάφορα, για αυτό οι μεταξύ τους σχέσεις είναι στο σύνολό τους άσχημες. Κάποιοι πιστεύουν πως δεν καθοδηγήθηκαν σωστά στην επιλογή κύκλου σπουδών και σχολείου, άλλοι κρίνουν τη μαθησιακή διαδικασία πολύ παρατεταμένη. Ως βασικές τους ανάγκες διατυπώνουν την απολαβή μεγαλύτερης προσοχής και την καλύτερη προετοιμασία για τη μελλοντική τους εργασία.

10. Συμπεράσματα

Η κατάσταση κάθε χώρας διαφέρει σημαντικά ως προς το κοινωνικο-οικονομικό της περιεχόμενο, τα κρατικά και θεσμικά συστήματα, το εκπαιδευτικό σύστημα και το ρόλο της κοινωνίας γενικότερα. Ωστόσο, όσον αφορά την έρευνά μας, υπάρχουν βασικά κοινά σημεία.

- Τα εκπαιδευτικά συστήματα χρειάζεται να είναι πιο ευέλικτα και να προσφέρουν στους νέους περισσότερες ευκαιρίες, προκειμένου να φτάσουν τους στόχους της Λισσαβώνας. Οι προτάσεις για τις πολιτικές που πρέπει να εφαρμοσθούν μπορεί να διαφέρουν. Το ισχύον σύστημα του εθνικού πλαισίου που εφαρμόζεται υπό την ευθύνη των τοπικών φορέων.
- Γενικά δεν είναι διαθέσιμα ακριβή στατιστικά στοιχεία. Η συλλογή και επεξεργασία δεδομένων δεν είναι επαρκής, με αποτέλεσμα να μην επιτρέπονται αξιόπιστες συγκρίσεις ανάμεσα στις επιδόσεις των διαφορετικών οργανισμών σε κάθε χώρα.
- Τα αίτια της σχολικής διαρροής είναι τα ίδια σε όλες τις εκθέσεις και όλες συμφωνούν στο ότι συνήθως υπάρχουν πολλαπλοί παράγοντες που πρέπει να ερευνηθούν προκειμένου να ανιχνευθεί ο καταλληλότερος τρόπος αντιμετώπισης.
- Το ίδιο το σχολείο, αν και σε διαφορετικό βαθμό και με διαφορετικούς τρόπους σε κάθε χώρα, μπορεί να αποτελεί αιτία αποκλεισμού, κυρίως όταν αδυνατεί να αντιμετωπίσει δύσκολες περιπτώσεις με συστηματικές στρατηγικές, επαγγελματισμό και επαρκείς πόρους, οπότε πρακτικά επικυρώνει τις κοινωνικές και οικονομικές ανισότητες.
- Κάθε δομημένη στρατηγική θα πρέπει να ξεκινά με τον έγκαιρο εντοπισμό των ενδείξεων δυσφορίας και έλλειψης ενδιαφέροντος (ειδικά της συστηματικής αποχής). Θα πρέπει ακόμα να κατανοούνται οι ανάγκες των μαθητών, καθώς και οι εξατομικευμένες ικανότητες του καθένα που ενισχύονται προκειμένου να υπερβούν το εμπόδιο της αδιαφορίας για το οποίο τόσο συχνά παραπονιούνται.

- Θα πρέπει να ενσωματωθούν βιωματικές δραστηριότητες και να εκτιμηθούν οι προσωπικές προσδοκίες σταδιοδρομίας των μαθητών.
- Καθώς η άμεση παρέμβαση είναι πιο αποτελεσματική χρειάζεται ένα σύστημα τήρησης πληροφοριών για τα παιδιά που εμφανίζουν κίνδυνο διαρροής και αυτή η πληροφόρηση πρέπει να είναι εύκολα προσβάσιμη από εξουσιοδοτημένα άτομα/φορείς.
- Το σχολείο μόνο του δεν μπορεί να ανταπεξέλθει. Χρειάζεται η υποστήριξη εξωσχολικών φορέων, η παρουσία των οποίων δεν είναι παντού το ίδιο αποτελεσματική.
- Η συνεργασία των σχολείων με την οικογένεια, τις επιχειρήσεις, τους τοπικούς οργανισμούς και τους κοινωνικούς φορείς, δηλαδή μια ολιστική προσέγγιση είναι αυτή που οδηγεί στα επιθυμητά αποτελέσματα.
- Θα πρέπει να παρέχεται βοήθεια, εκπαίδευση και επαρκής πληροφόρηση στους γονείς.
- Οι εκάστοτε πρωτοβουλίες δεν θα πρέπει να επικεντρώνονται μόνο στους μαθητές και τις οικογένειές τους αγνοώντας τις ανάγκες των εκπαιδευτικών για ενδοϋπηρεσιακή κατάρτιση.
- Η προσωπική και επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών θα πολλαπλασιάζε την αποδοτικότητα των πρωτοβουλιών και θα ήταν ένα στρατηγικό εργαλείο όσον αφορά την ενθάρρυνση της συνέχισης των σπουδών.
- Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών απαιτεί επένδυση σε χρόνο και χρήμα, πέρα από τους περιορισμούς χρηματοδότησης που συχνά αντιμετωπίζουν τα σχολεία. Οι λύσεις δεν μπορούν να εξαρτώνται από την αφοσίωση μεμονωμένων εκπαιδευτικών. Χρειάζεται επαγγελματική πείρα, κυρίως στο πεδίο της συμβουλευτικής σταδιοδρομίας και στο σχεδιασμό εξατομικευμένου προγράμματος σπουδών.
- Μια νέα προσέγγιση μπορεί να σηματοδοτηθεί μαθαίνοντας από τα λάθη και τις θετικές εμπειρίες των άλλων ευρωπαϊκών χωρών.

11. Συστάσεις

Στα στελέχη εκπαίδευσης

- Χρειάζεται ένα σύστημα, βασισμένο σε ευρωπαϊκά κριτήρια, που να μπορεί να καταγράφει επακριβώς τον αριθμό των διαρρευσάντων και να συγκρίνει την αποδοτικότητα των εθνικών συστημάτων, των τοπικών φορέων και των ιδιωτικών οργανισμών.
- Χρειάζεται ένα πρότυπο σύστημα καταγραφής και παρακολούθησης της συστηματικής αποχής, καθώς αυτή αποτελεί μία κύρια ένδειξη πιθανής διαρροής.
- Θα πρέπει να δοθεί μεγαλύτερη προσοχή και καλύτερη χρηματοδότηση σε προγράμματα αντιμετώπισης της σχολικής διαρροής.
- Η αυτονομία του σχολείου πρέπει να ενισχυθεί, εξασφαλίζοντας υπεύθυνη και δημοκρατική διαχείριση.
- Υπάρχει η ανάγκη για μεγαλύτερη ευελιξία, που επιτρέπει την κάλυψη ειδικών αναγκών με εξατομικευμένες μεθόδους.
- Η διαδικασία μεταγραφής από ένα εκπαιδευτικό ίδρυμα σε ένα άλλο θα πρέπει να απλοποιηθεί μέσω ενός συστήματος διδακτικών μονάδων
- Χρειάζεται ένας υποστηρικτικός μηχανισμός που να επιτρέπει τη συνεργασία των σχολείων με εξωτερικούς συνεργάτες, όπως για παράδειγμα ψυχολόγοι.

- Χρειάζεται ένα σύστημα τήρησης πληροφοριών για τα παιδιά που εμφανίζουν κίνδυνο διαρροής και αυτή η πληροφόρηση πρέπει να είναι εύκολα προσβάσιμη από εξουσιοδοτημένα άτομα/φορείς.
- Χρειάζονται κατευθυντήριες γραμμές και οικονομικοί πόροι για τη συνεργασία μεταξύ οικογενειών και εθνικών μειονοτήτων (νομάδων, ρομά, οικογενειών μεταναστών), με όλους τους οργανισμούς καταπολέμησης της σχολικής διαρροής.
- Χρειάζεται χρηματοδότηση για να προωθηθεί η ειδίκευση – επιμόρφωση των εκπαιδευτικών σε αντίστοιχα θέματα.

Στους Διευθυντές Σχολείων

- Η ανησυχία για τη σχολική διαρροή θα πρέπει να είναι ο πυρήνας της πολιτικής κάθε σχολείου, ώστε να επιτρέπεται ο προσδιορισμός των φυσικών πόρων, της κατευθυντήριας γραμμής, των υποστηρικτικών μέσων και της σωστής διαχείρισης για την αντιμετώπιση του φαινομένου.
- Χρειάζεται ιδιαίτερη προσοχή στο φαινόμενο των συστηματικών απουσιών (ως πρώτη ένδειξη πιθανής διαρροής), συστηματική καταγραφή και αντιμετώπιση του.
- Η δημιουργία επαφών με τοπικούς οργανισμούς και φορείς είναι μια χρήσιμη πρακτική (όπως για παράδειγμα δικτύωση του σχολείου με άλλα σχολεία, εκπαιδευτικές υπηρεσίες, τοπικούς φορείς και επιχειρήσεις).
- Χρειάζεται ευελιξία στο πρόγραμμα σπουδών και την αξιολόγηση.
- Η ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ των σχολείων πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης καθιστά την πληροφόρηση για τους μαθητές με κίνδυνο διαρροής πιο προσβάσιμη.
- Η προώθηση, όταν αυτό κρίνεται αναγκαίο, πιο εξατομικευμένων μορφών μάθησης μπορεί να επιφέρει θετικά μακροχρόνια αποτελέσματα, αν και είναι πιο δαπανηρή.
- Η εμπλοκή των γονέων κατά το δυνατόν μπορεί να έχει θετικά αποτελέσματα στην επίδοση των παιδιών. Χρειάζεται πίεση προς τα στελέχη εκπαίδευσης, ώστε να υιοθετηθούν υποστηρικτικοί μηχανισμοί που θα ενισχύσουν τη σχέση του σχολείου με τις οικογένειες των μαθητών.
- Πρέπει να παρέχουν στους εκπαιδευτικούς προγράμματα επιμόρφωσης, ώστε να βελτιώσουν τα προσόντα τους, να αναπτύξουν καινοτόμες πρακτικές, να μπορούν να διαφοροποιήσουν τη διδασκαλία τους ώστε να καλύπτουν τις διαφορετικές ανάγκες των μαθητών (π.χ. οπτικός ή ακουστικός τύπος, κινητικά παιδιά, παιδιά με ενδιαφέροντα για εξωσχολική μάθηση).
- Προώθηση ενός προγράμματος ποιοτικής καθοδήγησης.
- Προώθηση της συμβουλευτικής σε εξατομικευμένη βάση και με σχέσεις ατομικής φροντίδας
- Προώθηση της εκτεταμένης χρήσης των ΤΠΕ, ώστε να εμπλέκονται όλοι οι μαθητές.

Στους εκπαιδευτικούς

- Δημιουργία ενός περιβάλλοντος συνεργασίας, που να ευνοεί την κοινωνική μάθηση, την ενεργητική ακρόαση και την προσεκτική παρατήρηση.
- Υιοθέτηση καινοτόμων προγραμμάτων και στρατηγικών, εργασία πάνω σε βασικές δεξιότητες όπως ανάγνωση και γραφή, που αποτελούν τη βάση για την αποτελεσματική μάθηση οποιοδήποτε αντικειμένου, λαμβάνοντας υπόψη τις διαφορετικές μαθησιακές ανάγκες των μαθητών και τα εξωσχολικά τους ενδιαφέροντα.

- Πρέπει να παρέχουν εξατομικευμένη υποστήριξη σε κάθε μαθητή, κυρίως σε περιπτώσεις ειδικών αναγκών, αναγνωρίζοντας τις ατομικές τους ικανότητες.
- Να είναι γνώστες προγραμμάτων ποιοτικής καθοδήγησης.
- Ενίσχυση της συμβουλευτικής.
- Αντιμετώπιση των απουσιών ως το πρώτο σημάδι πιθανής διαρροής και άμεση αντίδραση.
- Σε συγκεκριμένες περιπτώσεις να προτείνουν κοινό σχεδιασμό πρακτικών με την οικογένεια και εξωτερικούς συνεργάτες/ειδικούς.
- Προώθηση της συνεργασίας με τους συναδέλφους, για την ενίσχυση ομαδικών δραστηριοτήτων και ανοιχτής συνεργασίας με εξωτερικούς φορείς, υπηρεσίες, ειδικούς και επιχειρήσεις.
- Να μαθαίνουν από τα λάθη και τις θετικές εμπειρίες συναδέλφων από άλλα σχολεία.
- Χρειάζεται πίεση προς τους Διευθυντές, ώστε να υιοθετηθούν υποστηρικτικοί μηχανισμοί που θα ενισχύσουν τη σχέση του σχολείου με τις οικογένειες των μαθητών.
- Χρειάζεται πίεση προς τους Διευθυντές για την παρακολούθηση επιμορφωτικών προγραμμάτων που αναπτύσσουν τα επαγγελματικά τους προσόντα και τη χρήση καινοτόμων στρατηγικών.
- Ενίσχυση της χρήσης της τεχνολογίας.

Στους γονείς και τους μαθητές

- Να είναι ενήμεροι για τις αλλαγές στις ευρωπαϊκές αγορές εργασίας (τα τρέχοντα στοιχεία καταδεικνύουν μια έντονη πτώση των θέσεων εργασίας που απαιτούν λίγα προσόντα μέχρι το 2020, ενώ αυξάνονται οι θέσεις εργασίας που απαιτούν χρήση υψηλής τεχνολογίας).
- Τα υψηλότερα δυνατά προσόντα είναι αυτά που μπορούν να διασφαλίσουν τους νέους κατά τη διάρκεια του εργασιακού τους βίου.
- Οι νέοι που δεν έχουν τις βασικές δεξιότητες ανάγνωσης, γραφής και μαθηματικών γνώσεων είναι πολύ πιθανό να αμείβονται λιγότερο καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής τους σε σχέση με τους συνομηλίκους τους που διαθέτουν περισσότερα προσόντα.
- Οι γονείς πρέπει να μιλούν με τα παιδιά τους και να είναι γνώστες της κατάστασης και των αιτιών της δυσφορίας που εμφανίζουν.
- Να παρευρίσκονται τακτικά στις συγκεντρώσεις μαθητών, γονέων, εκπαιδευτικών.
- Να επιζητούν τη συνεργασία με το σχολείο, ούτως ώστε να εφαρμόζουν κοινές στρατηγικές για την αποφυγή απουσιών και επιθετικών συμπεριφορών.
- Να αποφεύγουν τις ρήξεις με το σχολείο προτού αναζητήσουν τα αίτια και τα βασικά κίνητρα.
- Να διατηρούν επαφή με τους διδάσκοντες και τον Διευθυντή του σχολείου όταν ανακύπτουν προβλήματα και να θυμούνται ότι οι πηγές υποστήριξης δεν είναι μόνο αυτές που βασίζονται στο σχολείο.
- Να βοηθούν στην ανάπτυξη προσωπικών μεθόδων, αν αυτό κριθεί απαραίτητο.
- Είναι σημαντικό οι γονείς να ανατρέχουν στο σχολείο – ή σε άλλους εξωσχολικούς φορείς – το συντομότερο δυνατόν όταν παρουσιαστεί κάποιο πρόβλημα.